

2023-11-06 Nr. NV-2710

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-693(2), 23-167(2), 23-190(2), 23-166(2), 23-165(2), 23-1507 TAIS-23-6982(2), 23-1786(3), 23-1811(3), 23-1782(3), 23-1782(3), 23-15566		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS INFORMACINIŲ IŠTEKLIŲ VALDYMO ĮSTATYMO NR. XI-1807 PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS KIBERNETINIO SAUGUMO ĮSTATYMO NR. XII-1428 1, 2, 5, 6, 8 IR 12 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO VII SKYRIUMI ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ ĮMONIŲ ĮSTATYMO NR. I-722 13 IR 15 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS INFORMACINIŲ IŠTEKLIŲ VALDYMO ĮSTATYMO NR. XI-1807 1, 3, 4, 5, 6, 18, 22, 30, 39, 43², 43³ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 7 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO NR. XIV-1077 14 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR 13 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO IR KITŲ SUSIJUSIŲ PROJEKTŲ		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Ekonomikos ir inovacijų ministerija</i>	<i>Pasirenkama</i> ☐ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☒ Nesvarstyta <i>Data iš kalendoriaus</i>	<i>Pasirenkama</i> ☒ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☐ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo Nr. XI-1807 pakeitimo įstatymo projektu (toliau – VIIIV į projektas) ir su juo susijusių įstatytų projektais sprendžiamos šios problemos:

Dėl kibernetinio saugumo, VII ir elektroninės informacijos saugos. Šiuo metu dalį kibernetinio saugumo, VII ir elektroninės informacijos saugos dalykų reglamentuoja ne tik VIIIV, bet ir Kibernetinio saugumo įstatymas (toliau - KSI). Nesant aiškos takoskyros tarp dviejų minėtų įstatymų teisinio reguliavimo nuostatų ir jų taikymo, nuolat kyla šių įstatymų normų taikymo problemų dėl jų dubliavimosi ir konkurencijos, todėl nei Ekonomikos ir inovacijų ministerija (EIM), nei Krašto apsaugos ministerija (KAM) negali atskirti savo kompetencijų ir atlikti joms nustatytų funkcijų.

Dėl sąvokų. Galiojančiame VIIIV apibrėžtos sąvokos neatitinka per dešimt metų įvykusios technologinės pažangos bei pokyčių IT ir duomenų valdysenos, valdymo ir tvarkymo veiklose. Tokios sąvokos kaip integrali registrų sistema, registro valdytojas ir registro tvarkytojas, registro duomenys ir registro informacija neteko aktualumo ir jų būtina atsisakyti, o kitas sąvokas būtina tikslinti arba keisti naujomis. Be kita ko, šiuo metu neapibrėžta nemaža dalis naujų aktualių IT ir duomenų valdysenos, valdymo ir tvarkymo veiklose vartojamų sąvokų.

Dėl VII valdymo politikos formavimo ir įgyvendinimo. Nors svarbių valstybės funkcijų vykdymas vis labiau priklauso nuo naudojamų IT sprendimų, tačiau vis dar išlieka žemas institucijų VII valdymo brandos lygis. Tai rodo VII politiką formuojančių ir įgyvendinančių, VII valdančių ir tvarkančių institucijų kompetencijų ir įgalinimo trūkumus, kas savaime sudaro sąlygas fragmentiškam VII strateginiam planavimui, skaitmeninei atskirčiai tarp institucijų VII plėtros srityje, didesniai VII pažeidžiamumui. Galiojančiame VIIIV įtvirtintos VII valdymo politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų, VII valdančių ir tvarkančių institucijų funkcijos neapima naujam VII valdysenos ir valdymo modeliui įgyvendinti būtinų dalykų – įsipareigoti laikytis VII sudarančių informacinių sistemų ir duomenų valdymo ir tvarkymo principų, diegti IT paslaugų teikimo valdymo modelį, kurti bei palaikyti stiprią institucinę IT valdysenos ir valdymo sistemą, siekti užtikrinti atitiktį duomenų valdysenos reguliavimui ir pan.

Dėl duomenų ir IS valdymo ir tvarkymo. Pagal šiuo metu VIIIV įteisintą *registro* sampratą registras nuo valstybės IS skiriasi tik jame apdorojamų duomenų naudojimo paskirtimi. Tačiau praktiškai registras savo nuostatuose yra aprašomas ir jo veikla nustatoma kaip tam tikro duomenų rinkinio ar rinkinių (objekto ar objektų) registravimo pagrindai, sąlygos ir tvarka. Kitaip tariant, registro veikla yra aprašoma kaip duomenų tvarkymo tvarka, t. y. kaip dalis IS, o ne jos visuma. Šiuo metu registrų nuostatuose yra tik fragmentiškai aprašomos (arba iš viso neaprašomos) pačios IT priemonės, technologijos, kurių pagalba tvarkomi duomenys, ir IS, kuriose šie duomenys tvarkomi.

Galiojančiame VIIIV nenumatyti atvejai, kai atsirastų papildomų duomenų tvarkymo poreikių, kurie iš esmės keistų registre įdiegtus duomenų tvarkymo procesus ir IT sprendimus. Valstybės IS tobulinimo stadija apima tik sistemos modernizavimą, tačiau kiti procesai, kai valstybės IS sujungiamos, išskaidomos ar keičiasi valstybės IS valdytojas ir (ar) jos tvarkytojas, VIIIV nėra reglamentuoti. Nėra nustatyta, kokių veiksmų reikėtų imtis, kai pasensta registro ar valstybės IS technologijos arba jų gamintojai toliau nebepalaiko.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMA

Pagal galiojančio VIIIVĮ nuostatas registrai steigiami ir jų nuostatai tvirtinami Vyriausybės nutarimais, todėl registrų steigimas tapo ilgai trunkančiu biurokratiiniu procesu. Valstybės IS steigimo tikslu laikomas tik IT įrankio sukūrimas, kuris, nepertvarkius institucijos veiklos procesų, neduoda laukiamo efekto ir neleidžia pasiekti suplanuotų veiklos rezultatų.

VIIIVĮ nustatyta, kad registro ar valstybės IS organizacinę struktūrą sudaro registro ar valstybės IS valdytojas ir tvarkytojas (tvarkytojai). Duomenų valdytojo registro ar valstybės IS organizacinėje struktūroje nėra. Dėl šios priežasties institucijos, siekdamos turimus duomenis tvarkyti IT priemonėmis, kiekvienam duomenų rinkiniui tvarkyti nuolat steigia vis naujas IS, dėl ko sparčiai didėja IS skaičius, tačiau nepiečiami jau veikiančių IS funkcionalumai. Taigi, turint virš 400 įsteigtų registrų ir IS, sunku sukontroliuoti, ar institucijos laikosi VII kūrimo ar duomenų tvarkymo reikalavimų.

VIIIVĮ nėra jokių nuostatų dėl VII turto apskaitos, todėl praktikoje susidarė situacija, kai didelė dalis VII sudarančio valstybės materialiojo ir nematerialiojo turto apskritai nėra apskaitoma.

Dėl atlyginimo už registrų objektų registravimą, IS tvarkomų duomenų teikimą ir apskaičiavimo bei patirtų sąnaudų finansavimo. VIIIVĮ įtvirtintas teisinis reguliavimas sukūrė sudėtingą, nuo kelių mėnesių iki pusės metų ir ilgiau dėl neatlygintino registro objekto registravimo ir duomenų teikimo patirtų sąnaudų kompensavimo trunkančią procedūrą. Ne mažiau sudėtinga, ilga ir reikalaujanti ypatingų kompetencijų yra ir atlyginimo už registro objekto registravimo ir duomenų teikimo paslaugas nustatymo procedūra. Šiuo metu VIIIVĮ nėra nuostatų, reguliuojančių atlyginimo ir kitus su duomenų tvarkymu susijusius veiksmus apskaičiavimą bei patiriamų sąnaudų kompensavimą. Įstatyme nenumatyta, kaip turėtų būti apskaičiuojamas atlyginimas už naują objekto registravimo veiklą ir (ar) naują IS tvarkomų duomenų teikimo veiklą, kuri atsiranda po to, kai yra patvirtinti atlyginimo už objektų registravimą registre ir (ar) IS tvarkomų duomenų teikimą dydžiai.

Dėl IT paslaugų valdymo pokyčių. VIIIVĮ neįtvirtintas IT paslaugų valdymo modelis, todėl institucijos veikia savo nuožiūra savarankiškai. Kadangi institucijų IT valdymo branda nėra aukšta, praktikoje kyla problemų. Esama VII valdymo struktūra valstybės ir institucijų lygmeniu neatitinka IT paslaugų valdymo standartų ir gerųjų praktikų. Todėl nėra suformuota IT valdysenos struktūra, IT veikla organizuojama funkcijų vykdymo principu, neturi aiškių veiklos rodiklių, planuojama ir įgyvendinama fragmentiškai, VII plėtra vykdoma pagal atskirų institucijų poreikius, neišvengiant IT sprendimų dubliavimosi ir neracionaliai naudojant IT plėtrai ir tobulinimui skirtas valstybės biudžeto lėšas.

Dėl duomenų centrų naudojimo. Vadovaujantis VIIIVĮ 43³ straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatomis, įsigaliosiančiomis nuo 2024 metų pradžios, valstybiniais duomenų centrais privalės naudotis tie Saugiojo tinklo naudotojai, kurie valdo ypatingos svarbos ir svarbius VII. Saugiojo tinklo naudotojai, kurie valdo vidutinės ir mažos svarbos VII galės patys pasirinkti, kur laikyti savo valdomus ir (ar) tvarkomus VII. Atitinkamai turi būti tikslinamos šio teisinio reguliavimo spragos tais atvejais, kai VII dėl objektyvių priežasčių negalės būti laikomi valstybiniuose duomenų centruose.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Esamoms problemoms spręsti siūlomos šios priemonės

- ✓ Vietoj šiuo metu VII politiką formuojančių keturių ministerijų – Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (atsakinga už VII išteklius), Krašto apsaugos ministerijos (atsakinga už VII saugą, saugos įgaliotinio ir Saugiojo tinklo veiklą), Finansų ministerijos (atsakinga už valstybės duomenų valdyseną) ir Teisingumo ministerijos (atsakinga už registrų teisinį reguliavimą) – nustatyti, kad bendrą VII politiką formuoja Ekonomikos ir inovacijų ministerija.
- ✓ Įvertinant tai, kad kibernetinis saugumas ir sauga nėra VIIIVĮ reguliavimo dalykas, siūloma nuostatas dėl kibernetinio saugumo ir saugos, saugos įgaliotinio veiklos, Saugiojo tinklo naudojimo perkelti į KSI.
- ✓ Pakeisti VII valdymo politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų funkcijas (suteikiant daug platesnius įgalinimus ekonomikos ir inovacijų ministro įgaliotai institucijai atlikti VII politikos įgyvendinimo priežiūrą), nustatyti valstybės ir institucijų skaitmeninio įgaliotinio vaidmenis, stiprinti IS valdytojų įgaliojimus, įteisinti Ekonomikos ir inovacijų ministerijos patariamuosius organus – Valstybės informacinių išteklių valdymo tarybą ir Duomenų valdysenos komitetą.
- ✓ Siekiant nustatyti ir apibrėžti bendrą VII valdymo politiką ir užtikrinti jos nuoseklų formavimą, siūloma nustatyti, kad visose IS tvarkomų duomenų valdysenos principus, valdymą ir tvarkymą bendrai nustato VIIIVĮ, todėl ir Valstybės duomenų valdysenos programą ir jos vykdymo ataskaitą tvirtina ekonomikos ir inovacijų ministras.
- ✓ Pertvarkyti registrus, apibrėžiant juos kaip duomenų rinkinius, tvarkomus IS, atskirti duomenų ir IT valdymo ir tvarkymo funkcijas, supaprastinti IS steigimo, kūrimo, pertvarkymo ir likvidavimo tvarką, įgalinant Vyriausybę optimizuoti šiuos procesus jos tvirtinamoje tvarkoje, įteisinti naujai kuriamų ir pertvarkomų IS akreditaciją.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMA

- ✓ Įteisinti bendrai valstybėje naudojamus IT sprendinius, IT platformas ir (ar) bendrąsias IS, institucijoms sudarant teisinės sąlygas ir technines galimybes naudotis valstybėje jau sukurtais bendrais IT sprendimais, formuoti organizacinę IT architektūrą ir įgyvendinti jai keliamus reikalavimus.
- ✓ Pereiti nuo IT funkcijų prie IT paslaugų valdymo modelio, reglamentuojant IT paslaugų teikimą, apibrėžiant IT paslaugų teikėjų funkcijas, teises ir pareigas, sudarant galimybę Vyriausybei skirti daugiau nei vieną valstybės IT paslaugų teikėją.
- ✓ Supaprastinti sąnaudų už objektų registravimą ir duomenų teikimą apskaičiavimo, auditavimo ir apmokėjimo tvarką. Atsisakyti priežiūros institucijos (pakartotinai atliekančios, kuri pakartotinai atlieka sąnaudų priskyrimo pagrįstumo patikrą), tačiau palikti privalomą nepriklausomą apskaičiuotų atlyginimo dydžių ir jų sąnaudų auditą, sudaryti teisinės prielaidas pereiti prie abonentinio mokesčio modelio, kuris atskirais atvejais leistų atpiginti atlyginimo dydžius nuo kelių iki keliolikos kartų.

Biudžeto lėšų poreikis

- ✓ Naujų pareigybių steigti skaitmeninio įgaliotinių funkcijoms atlikti nenumatoma, nebent institucijos turėtų laisvų pareigybių ir pačios savo iniciatyva nuspręstų skirti po 0,5 etato skaitmeninio įgaliotiniams. Tuomet remiantis Vidaus reikalų ministerijos pateiktais preliminariais skaičiavimais joms kasmet reikėtų papildomai skirti apie 256 tūkst. Eur asignavimų darbo užmokesčiui.
- ✓ VIIIVĮ projektu siūloma Atvirų duomenų ir skaitmeninės transformacijos kompetencijų centro funkcijas perduoti jas paskirstant Ekonomikos ir inovacijų ministerijai ir ekonomikos bei inovacijų ministro įgaliotai institucijai. Šioms naujoms funkcijoms atlikti minėtose institucijose turėtų būti numatytos 5 naujos pareigybės, kurioms būtų reikalingos papildomos lėšos iš valstybės biudžeto – iš viso 111,6 tūkst. Eur per metus.
- ✓ Valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšų reikės VIIIVĮ projekto nuostatomis dėl centralizuoto IT paslaugų teikimo įgyvendinti, tačiau papildomų lėšų šiam tikslui skirti nereikės, nes reikalingos lėšos jau yra numatytos.
- ✓ Ilgalaikėje perspektyvoje VIIIVĮ projekto nuostatų dėl centralizuoto IT paslaugų teikimo įgyvendinimas **leistų kasmet sutaupyti apie 30 proc. šiuo metu IT infrastruktūros valdymui ir techninei priežiūrai skiriamų valstybės biudžeto lėšų.**

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

VIIIVĮ projekte yra nustatyti duomenų ir jiems tvarkyti naudojamų IS valdysenos tikslai, valdymo ir tvarkymo principai, apimantys ir valstybės IT architektūros principus, įteisinamas valdysenos ir valdymo modelis jiems įgyvendinti:

- nustatomi ir paaiškinami patys principai, kuriais bus vadovaujamasi įgyvendinant VIIIVĮ;
- sukuriamas VII valdysenos ir valdymo sistema, leidžianti transformuoti principus į privalomus reikalavimus. Valdysenos sistema užtikrins tikslų nustatymą ir jų įgyvendinimo stebėseną, valdymo sistema užtikrins jų įgyvendinimo priemonių veikimą bei sukalibravimą;
- sustiprinamas IVPK vaidmuo, suteikiant teisę šiai institucijai nustatyti visiems privalomus reikalavimus, derinti investicijų IT projektus, atkilti jų įgyvendinimo stebėseną bei teikti su tuo susijusias išvadas, atlikti naujai sukurtų, atnaujintų ir (ar) pertvarkytų IS akreditavimą, kurti bendro naudojimo IS;
- įvedami valstybės ir institucijų skaitmeninio įgaliotinių (CDO) vaidmenys, nustatomos jų funkcijos, pareigos ir atsakomybė už VIIIVĮ principų įgyvendinimą, valdysenos ir valdymo tikslų pasiekimą.

STEBĖSENA

VIIIVĮ projektu EIM yra įpareigojama atlikti VIIIVĮ nustatyto teisinio reguliavimo, susijusio su VII valdymu, 3 metų laikotarpio poveikio *ex post* vertinimą. Juo turi būti nustatyta, kokį poveikį VIIIVĮ nustatytos priemonės, susijusios su VII valdymu, turėjo duomenų ir IS valdytojams ir tvarkytojams.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

VIIIVĮ projektų paketą parengė ekonomikos ir inovacijų ministro sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė. VIIIVĮ projektų paketas su visomis suinteresuotomis institucijomis, įtraukiant ir socialinius partnerius (INFOBALT) bei verslo atstovus buvo derinamas dviem etapais, kurių metu buvo išsamiai aptartos ir suderintos esminės nuostatos. Be kita ko, pažymėtina, kad VII reformos ir VIIIVĮ projektų paketo koncepcija ir turinys buvo du kartus pristatytas tarpinstitucinių pasitarimų metu.

Neatsižvelgta į Krašto apsaugos ministerijos siūlymą VIIIVĮ projekte palikti nuostatas dėl Saugiojo tinklo. Pažymime, kad problemų sukelia tai, kad pagal galiojantį VIIIVĮ už Saugiojo tinklo veiklą praktiškai tampa atsakingas nebe krašto apsaugos, o ekonomikos ir inovacijų ministras, nors VII sauga ir kibernetinis saugumas yra krašto

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMA

apsaugos ministro valdymo sritis, nes šio tinklo pagrindiniai veiklos tikslai – teikti standartines elektroninių ryšių, kibernetinio saugumo paslaugas ir užtikrinti valstybės institucijų mobilizacinių užduočių vykdymą. Todėl šiuo atveju ekonomikos ir inovacijų ministras, kurio valdymo sritis yra VII politikos formavimas, esant jo valdymo srities Įstatyme nustatyta Saugiojo tinklo veiklai yra priverstas prisiimti atsakomybę ir už krašto apsaugos ministrui pavestos valdymo srities politikos formavimą, pažeidžiant Vyriausybės įstatymo nuostatas. Todėl siekiant užtikrinti vientisą ir bendrą kibernetinio saugumo ir saugos politiką ir jos reglamentavimą, Saugiojo tinklo naudojimas turi būti reglamentuojamas kibernetinį saugumą ir (ar) elektroninius ryšius reguliuojančiuose teisės aktuose, o ne Įstatyme, kuris reglamentuoja VII valdyseną, valdymą ir tvarkymą.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Pastabas pateikė Seimo kanceliarija, Aplinkos ministerija, Finansų ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Susisiekimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Teisingumo ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Žemės ūkio ministerija, Ryšių reguliavimo tarnyba, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Valstybės saugumo departamentas, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Nacionalinė teismų administracija, Valstybės duomenų agentūra, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Lietuvos bankas, Lietuvos savivaldybių asociacija, asociacija „INFOBALT“. Dėl pastabų į kurias neatsižvelgta ar atsižvelgta iš dalies pateikta derinimo pažyma, kurioje nurodyti svarūs argumentai kodėl neatsižvelgta ar atsižvelgta iš dalies.

Neatsižvelgta į šio pobūdžio institucijų pateiktas pastabas:

- Atskirų institucijų poreikių ir problemų sprendimas, kuris nėra susijęs su VIIVĮ teisiniu reguliavimu.
- Viešojo administravimo įgaliojimų suteikimas arba su tuo susijusių problemų sprendimas VIIVĮ projektu (tai Viešojo administravimo reguliavimo dalykas, todėl platesnių viešojo administravimo įgaliojimų suteikimo valstybės valdomoms įmonėms, valdančioms ir (ar) tvarkančioms VII, problema yra išspręsta Viešojo administravimo įstatymo pakeitimais).
- Institucijų siūlymai, kurių sprendimas nepriklauso EIM kompetencijai, pvz., kibernetinio saugumo teisės aktų konsolidavimas ir tolesnis jų tobulinimas, VII turto apskaita ir pan.
- VII politikos formavimas – skirtingų institucijų pateikti iš esmės skirtingi siūlymai, nesuderinami tarpusavyje, nes vieni siūlo tai pavesti vienai ministerijai, o kiti siūlo funkcijas padalinti kelioms ministerijoms.
- Siūloma *de facto* VII valdytojų funkcijas, atsakomybę ir turto apskaitą perkelti VĮ Registrų centro savininko teises, pareigas įgyvendinančiai EIM, kuri niekaip nėra susijusi su VĮ Registrų centro tvarkomais registrais ir IS (pvz., centralizuotai finansuoti VĮ Registrų centro patiriamas sąnaudas dėl neatlygintino registrų ir valstybės IS duomenų teikimo, centralizuotai įtraukti VĮ Registrų centro turtą į EIM apskaitą ir pan.).

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

PAŽYMĄ PARENGĖ

Kipras Mensevičius

Viešojo valdymo grupė, konsultantas kompiuterių sistemų klausimais